

Dato: 20.01.2017

Saksnr.:16/07807

Til: Kunnskapsdepartementet

Fra: Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier, Høgskolen i Oslo og Akershus

Høringssvar om ny forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver

Vi viser til høringsnotat fra Kunnskapsdepartementet av 20. oktober 2016 om «Forslag til ny forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver». Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier (LUI) ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) leverer med dette sitt høringssvar.

I vårt svar har vi tatt hensyn til at departementet ber høringsinstansene særlig vurdere hvorvidt

- forslaget til ny rammeplan fungerer som et tydeligere styringsdokument
- forslaget til ny rammeplan fungerer som et velegnet arbeidsdokument for barnehagepersonalet
- forslaget til ny rammeplan ivaretar barnehagens brede samfunnsmandat
- hvilke deler av rammeplanen som bør utdypes i veiledningsmateriell

Høringssvaret er bygget opp på følgende måte:

- A. Hovedsynspunkter
- B. Kommentarer til de fire spørsmålsstillingene
- C. Utdypende kommentarer på overordnet nivå
- D. Fortløpende kommentarer til høringsutkastet

De tre første spørsmålsstillingene er delvis overlappende, og påpekningene i del A og B utfoldes og eksemplifiseres i del C og D. Derfor inneholder høringssvaret noen gjentakelser og krysshenvisninger.

A. Hovedsynspunkter

Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier ved Høgskolen i Oslo og Akershus

- støtter at rammeplanen tydeliggjøres som forskrift, men understreker at en rammeplan nettopp setter rammer og derfor ikke detaljstyrer på samme måte som en læreplan (jf. del B, pkt. 1)

- mener at det er behov for en langt tydeligere og mer konsistent anknytning til barnehagelovens § 1 og til barnekonvensjonen (jf. del B, pkt. 1 og 3; del C, pkt. 1–3)
- anbefaler sterkt å ta sitatene fra barnehageloven inn igjen i rammeplanen (jf. Del B, pkt. 2; del C, pkt. 2)
- understreker at fagområdene skal realisere barnehagens formål: omsorg, lek, læring og danning (jf. del B, pkt. 3 a)
- anbefaler å tydeliggjøre det pedagogiske personalets metodeansvar (jf. del C, pkt. 4)
- anbefaler å løfte tverrprofesjonelt samarbeid tydeligere frem (jf. del B, pkt. 1 e)
- oppfatter høringsutkastets tekst som delvis uferdig språklig og innholdsmessig

Dessuten vil vi helt kort påpeke at det i *Rammeplan for barnehagelærerutdanning* finnes en rekke henvisninger til *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Endringer av sistnevnte kan medføre behov for å endre førstnevnte.

B. Kommentarer til de fire spørsmålsstillingene i høringsbrevet

1. Fungerer forslaget til ny rammeplan som et tydeligere styringsdokument?

a) Det er positivt at rammeplanen forsøkes tydeliggjort som forskrift og dermed strammes inn språklig og saklig. Likevel fastholder vi at en rammeplan nettopp setter rammer og derfor ikke detaljstyrer på samme måte som en læreplan. Prosaavsnittene i gjeldende rammeplan bidrar nettopp til å sette rammer og peke ut retninger. I høringsutkastet består flere prosaavsnitt primært av «skal»-setninger som like gjerne kunne vært satt som kulepunkter. Dette er lite hensiktsmessig.

b) Som forskrift skal rammeplanen være en autoritativ tolkning og utdypning av Lov om barnehager. Et hovedproblem med høringsutkastet er at det mange steder kun parafaserer eller omformulerer lovteksten uten å tolke eller utdype den. Jf. hørings spørsmål 3 og del C, pkt. 1.

c) Et annet problem er at kapittelstrukturen i høringsutkastets kapittel 1–3 avviker fra strukturen i lovteksten. Høringsutkastet starter med et kapittel om barnehagens verdigrunnlag, mens barnehagens formål først løftes frem i kapittel 3 (sammen med barnehagens innhold). Dette er en lite logisk struktur. Forskriften bør i større grad organiseres i henhold til strukturen i barnehagelovens § 1–2. Forslagsvis bør formål/samfunnsmandat komme først og deretter verdigrunnlag. Konkretisering og eksempler følger i del C, pkt. 2.

d) I høringsutkastet refereres det eksplisitt til barnekonvensjonen kun i forbindelse med barns rett til medvirkning («Kapittel 2: Barns medvirkning», s. 6). Dermed får rammeplanutkastet en smalere og svakere forankring i barnekonvensjonen enn gjeldende rammeplan har. Jf. del C, pkt. 3.

e) Paragrafer i barnehageloven som omhandler barnehagens plikter knyttet til tverrprofesjonelt samarbeid med barnevern, helsestasjon, PPT osv. er i liten grad utdypet i forslaget. Dette er kun tematisert tydelig i avsnittet «Styrer» i «Kapittel 6: Ansvar og roller». Opplysningsplikten til barnevernet er nevnt i avsnittet om Livsmestring og helse i «Kapittel 1: Barnehagens verdigrunnlag». Denne tematikken er så viktig at den absolutt bør løftes tydeligere frem.

f) Ansvarsfordelingen mellom eier og styrer er ikke tilstrekkelig presist beskrevet. Det pedagogiske personalets metodeansvar må tydeliggjøres. Jf. del C, pkt. 4.

2. Fungerer forslaget til ny rammeplan som et velegnet arbeidsdokument for barnehagepersonalet?

De fleste av de punktene som nevnes under spørsmålsstilling 1 og 3, er også relevante for denne spørsmålsstillingen. Her vil vi særlig trekke frem følgende:

- a) Sitatene fra barnehageloven er svært nyttige for barnehagepersonalets bruk av rammeplanen som arbeidsdokument i det daglige. Disse bør derfor absolutt inn igjen i rammeplanen. Det bør heller være flere sitater enn færre.
- b) I følge høringsbrevet er rammeplanutkastet «bedre tilpasset også de yngste barnas behov». Dette er det vanskelig å få øye på. «De yngste» er nevnt to ganger i «Kapittel 2: Barns medvirkning», ellers ikke. Hensynet til de yngste barnas behov bør tydeliggjøres.

3. Ivaretar forslaget til ny rammeplan barnehagens brede samfunnsmandat?

- a) Det er avgjørende viktig at høringsutkastet klart knytter an til den norske/nordiske barnehagetradisjonen. Denne tradisjonen vektlegger et helhetlig læringsperspektiv som retter oppmerksomheten mot relasjoner og prosesser uten målbare resultater. I høringsutkastet kommer dette perspektivet blant annet til uttrykk i bruken av verb som peker på nået, f.eks. «invitere», «synliggjøre», «oppmuntre», «inkludere» og «støtte». Her vil vi særlig trekke frem avsnittet om Overgangen mellom barnehage og skole, der oppmerksomheten rettes mot barnets opplevelse av å glede seg, fremfor å ha tilegnet seg gitte kunnskaper og ferdigheter. Dette perspektivet kunne med fordel vært tydeligere tvers gjennom høringsutkastet. Det er viktig å ha for øye at fagområdene skal realisere barnehagens formål og verdigrunnlag, at omsorg, lek, læring og danning forstås som en helhet.
- b) Det er positivt at progresjon ikke knyttes til alder eller fagområder. Barn er forskjellige, utvikler seg i ulik takt og på ulike måter og skal som hovedregel ikke vurderes individuelt ut fra gitte kriterier. Jf. kommentarer til «Kapittel 7: Barnehagen som pedagogisk virksomhet» i del D.
- c) Til tross for at høringsutkastet har «Verdigrunnlag» som første kapittel, er utkastet svakt forankret i verdibestemmelsen i §1, andre setning. Grunnverdiene «menneskeverd», «åndsfrihet», «nestekjærlighet» og «tilgivelse» gjenfinnes i rammeplanutkastet kun der lovteksten er skrevet inn i rammeplanteksten. Jf. del C, pkt. 1.

4. Hvilke deler av rammeplanen bør utdypes i veiledningsmateriell?

Utkastet til ny rammeplan er vesentlig kortere enn gjeldende rammeplan, og dette skaper behov for ytterligere konkretisering. Det bør avklares hvilken *status* et eventuelt veilednings-/ressursmateriell skal ha. Skal det være en operasjonalisering av et planverk og dermed normgivende? Skal det være nettopp veiledende? Eller skal det invitere til diskusjon og refleksjon?

Vi foreslår at eventuelt materiell får en form som åpner for diskusjon og refleksjon. Slike faglige diskusjoner og refleksjoner er avgjørende for å øke kvaliteten i barnehagen. Materiellet kan omtales som f.eks. «Ressurshefter».

Det kan utarbeides veilednings-/ressursmateriell til hvert fagområde og/eller til tverrgående temaer som f.eks. barnehagens samfunnsmandat, helhetlig læring, bærekraftig utvikling, barn i vanskelige livssituasjoner og flyktningbarn i barnehagen.

C. Utdypende kommentarer på overordnet nivå

1. Forholdet mellom lovtekst og forskrift

Forholdet mellom lovtekst og rammeplan er som nevnt uforløst i høringsutkastet (del B, pkt. 1–3). Som forskrift skal rammeplanen utdype og forklare barnehageloven og annet relevant lovverk. Dette er tydelig i gjeldende rammeplan, men ikke i høringsutkastet.

Lovteksten er ordnet i § 1 Formål (inkludert verdigrunnlag) og § 2 Barnehagens innhold. Dette er blandet sammen i høringsforslaget ved at «verdigrunnlag» er satt som kapittel 1, mens «formål» kommer sammen med «innhold» i kapittel 3.

Forskriften bør følge samme struktur som lovteksten i § 1, med overordnet formål/samfunnsmandat og deretter verdigrunnlag. Lovteksten bør siteres underveis i stedet for å skrives inn i rammeplanteksten, slik at skillet mellom lovtekst og rammeplantekst er tydelig.

Den nevnte sammenblandingen dukker opp allerede i starten av kapittel 1 i høringsutkastet (s. 4; elementer fra lovteksten er kursivert):

Barnehagens verdigrunnlag skal formidles, praktiseres og oppleves gjennomgående i barnehagens pedagogiske arbeid. Barndommen har egenverdi, og barnehagen skal ta utgangspunkt i en helhetlige tilnærming til barnas utvikling. Barnehagens samfunnsmandat er, i samarbeid og forståelse med hjemmet, å ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Lek, omsorg, læring og danning skal ses i sammenheng.

Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet. Dette er verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn, og som er forankret i menneskerettighetene.

Det samme skjer i høringsutkastets kapittel 3 (s. 7; elementer fra lovteksten er kursivert).

Barnehagens innhold skal være allsidig og variert og tilpasset enkeltbarnet og barnegruppen. I barnehagen skal barna få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. Omsorg, danning, lek, læring, sosial kompetanse, kommunikasjon og språk skal ses i sammenheng og bidrar samlet til barns allsidige utvikling.

Barnehagen skal være en kulturarena hvor barnet er medskaper av egen kultur. Barnehagens fysiske miljø skal være trygt og utfordrende og gi barna allsidige bevegelseserfaringer.

Personalet skal utforme det fysiske miljøet slik at alle barn får muligheter til å delta aktivt i lek og andre aktiviteter, og slik at leker og materiell er tilgjengelig for barna”

Her er ulike ledd fra § 1 og § 2 blandet sammen og omskrevet. For eksempel gjenfinnes enkeltordene «omsorg», «lek», «læring» og «danning», men rekkefølgen er endret og konteksten er en annen.

Disse to nøkkeltekstene fra høringsutkastet er verken utdypende eller forklarende, men representerer snarere formuleringer som konkurrerer med lovteksten.

2. Forslag til struktur for nytt åpningskapittel

Her følger et forslag til ny struktur for åpningskapittel basert på de svakhetene ved høringsutkastet som er påpekt over.

Kapittel 1: Barnehagens formål

Barnehagens samfunnsmandat

Innledende sitat fra barnehagelovens § 1, første ledd, første setning:

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling.

Utdypende tekst om foreldremandat og samfunnsmandat og om omsorg, lek, læring, danning og utvikling.

Barnehagens verdigrunnlag

Innledende sitat fra barnehageloven § 1, første ledd, andre setning:

Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene.

Utdypende tekst om forholdet mellom «kristen» og «humanistisk» arv og tradisjon, og om forholdet mellom «kristen og humanistisk arv og tradisjon», «andre religioner og livssyn» og «menneskerettighetene».

Barn og barndom

Innledende sitat fra barnehageloven § 1, første ledd, tredje til sjette setning:

Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap.

Forslag til endring av utdypende tekst følger i Del D.

Demokrati

Innledende sitat fra barnehageloven § 1, tredje ledd, siste setning:

Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

Forslag til endring av utdypende tekst følger i Del D.

Mangfold og gjensidig respekt

Innledende sitat fra barnehageloven § 1, første ledd, andre setning:

Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier [...] slik som respekt for menneskeverdet [...], [...] åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet.

Forslag til endring av utdypende tekst følger i Del D.

Likestilling og likeverd

Innledende sitat fra barnehageloven § 1, tredje ledd, siste setning:

Barnehagen skal fremme demokrati, likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

Forslag til endring av utdypende tekst følger i Del D.

Bærekraftig utvikling

Innledende sitat fra barnehageloven § 1, første ledd andre setning og andre ledd, andre setning:

Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier [...] slik som respekt for [...] naturen.

Barna skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen.

Forslag til endring av utdypende tekst følger i Del D.

Livsmestring og helse

Innledende sitat fra barnehageloven § 1, andre ledd, første og andre setning:

Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. Barna skal lære å ta vare på seg selv.

Forslag til endring av utdypende tekst følger i Del D.

3. Forpliktelser overfor barnekonvensjonen

I høringsbrevet fra departementet er følgende uttrykt: «Rammeplanen er en forskrift, dvs. et vedtak som er bestemmende for barnehagens plikter. Det er derfor viktig at rammeplanen er tydelig på hvilke rammer barnehagen er forpliktet til å arbeide innenfor.»

I gjeldende rammeplan er følgende formulert om barnekonvensjonens betydning:

Alle barnehager skal bygge sin virksomhet på verdigrunnet og innholdet som er fastsatt i barnehageloven og på internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til, blant annet ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og FNs barnekonvensjon. Barnekonvensjonen ble vedtatt av FN i 1989, ratifisert av Norge i 1991 og inkorporert i norsk lov i 2003. Ved alle handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Staten skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller beskyttelsen av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn. Barnekonvensjonen vektlegger barns rett til å uttrykke seg.

I høringsutkastet er barnekonvensjonen kun eksplisitt referert til i forbindelse med barns rett til medvirkning. Dermed får utkastet en smalere og svakere forankring i barnekonvensjonen enn gjeldende rammeplan har. Dette står i sterk kontrast til ambisjonene om å tydeliggjøre de juridiske rammene barnehagen er forpliktet til å arbeide innenfor.

Ny forskrift bør styrke, ikke svekke, forpliktelsene overfor barnekonvensjonen. Dette kan gjøres ved å omtale bredden i – og omfanget av – barns rettigheter, slik det kommer til uttrykk i barnekonvensjonen: a) prinsippet om ikke-diskriminering, b) prinsippet om barnets beste samt c) rettigheter knyttet til beskyttelse, omsorg, utvikling og medvirkning. Det bør også refereres til Grunnloven § 104, der prinsippet om barnets beste er beskrevet.

4. Det pedagogiske personalets metodeansvar

Høringsutkastet presiserer at det er barnehageeier som har det overordnede og juridiske ansvaret for at barnehagen drives etter gjeldende lover og regler. Det er imidlertid uklart hvem som skal ha det pedagogiske ansvaret. Vi mener at det må skilles klart mellom det juridiske og det pedagogiske ansvaret, og at det må være barnehagens pedagogiske ledelse (styrer og pedagogiske ledere) som har det pedagogiske ansvaret.

Et flertall i Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen vedtok i forbindelse med behandlingen av Melding til Stortinget 28 (2015-2016) å sikre «at det er lærernes ansvar og faglige skjønn som skal avgjøre hvilke metoder og virkemidler som skal tas i bruk i undervisningen for å nå kompetansemål og oppfylle skolens generelle samfunnsmandat». Vi mener det er like viktig at det er det pedagogiske personalets ansvar og faglige skjønn som skal avgjøre hvilke metoder og virkemidler som skal tas i bruk i barnehagen. Dette må presiseres i ny rammeplan. Se konkrete forslag i kommentarene til kapittel 6 og 7 i del D.

Høringsutkastet peker på svært mange oppgaver som barnehagens personale skal utføre. Vi er positive til at det stilles tydeligere krav, men dersom barnehagene skal klare å oppfylle disse kravene, må det sikres et tilstrekkelig antall og tilstrekkelig kompetent personale. Det er behov for både en bemanningsnorm og en økt barnehagelærernorm. En annen viktig forutsetning er at barnehagelærerutdanningen styrkes, slik at barnehagelærerne får tilstrekkelig kompetanse til å kunne oppfylle de kravene som rammeplanen stiller.

D. Fortløpende kommentarer til høringsutkastet

Under følger kommentarer og forslag til konkrete og detaljerte endringer i rammeplanutkastet. Selv om vi ovenfor har argumentert for en annen kapittelstruktur, forholder vi oss i det følgende til strukturen i det foreliggende rammeplanutkastet. Vi forutsetter at nummereringen av kapitlene er feil i utkastet, siden kapittel 3 kommer to ganger. Nedenfor benevner vi derfor kapitlet Barnehagens formål og innhold som «3b».

I det følgende brukes kursivering der vi foreslår å tilføye ny tekst, og gjennomstreking der vi foreslår å stryke noe.

Kapittel 1: Barnehagens verdigrunnlag

Her henviser vi til Del C, punkt 1 og 2. I tillegg har vi følgende kommentarer:

Norsk barnehagetradisjon har gått i front for at alle barn skal inkluderes og representerer en tradisjon som vektlegger fellesskapet. Dette kommer for eksempel til uttrykk i følgende to setninger fra gjeldende rammeplan (s. 8 og 11):

Barnehagen skal støtte og ta hensyn til det enkelte barn, samtidig som hensynet til fellesskapet ivaretas.

Barnehagen skal formidle grunnleggende verdier som fellesskap, omsorg og medansvar.

I følgende setning ser vi en tendens til at individet fremheves fremfor fellesskapet, slik at fellesskapet nærmest gjøres til et instrument for det enkelte barns deltakelse og medvirkning:

Å møte individets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse og å sikre at barna får ta del i og medvirke i fellesskapet, er viktige verdier som skal gjenspeiles i barnehagen.

Denne setningen er ellers et eksempel på uferdige formuleringer både språklig og innholdsmessig. Sammenkoblingen av «verdier» og «å møte [...] og sikre» er lite vellykket.

Vi foreslår at de siterte formuleringene fra gjeldende rammeplan videreføres, og at siste avsnitt gis følgende form:

Barnehagen skal formidle grunnleggende verdier som fellesskap, omsorg og medansvar. Barnehagen skal støtte og ta hensyn til det enkelte barn, samtidig som hensynet til fellesskapet ivaretas. Å møte individets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse og å sikre at barna får ta del i og medvirke i fellesskapet er viktige verdier som skal gjenspeiles i barnehagen. Barnehagen skal fremme demokrati, mangfold og gjensidig respekt, likestilling, bærekraftig utvikling, livsmestring og helse. Personalet skal være rollemodeller i barnehagen og ha et bevisst forhold til sin rolle.

Barn og barndom

Den brede forankringen i Barnekonvensjonen (jf. Del C, punkt 3) bør trekkes frem i andre avsnitt:

Alle handlinger og avgjørelser som berører barnet, skal ha barnets beste som grunnleggende hensyn. Dette prinsippet er forankret i FNs barnekonvensjon, og setter standard for all virksomhet knyttet til omsorg og beskyttelse av barns, samt all pedagogisk virksomhet knyttet til barns lek, læring og danning.

Demokrati

Balansen mellom individ og fellesskap kommer ikke tydelig nok frem i avsnittet. På den ene siden innebærer demokrati at alle skal få anledning til å ytre seg og bli hørt, men samtidig innebærer demokratiske verdier at man av og til må sette egne interesser til side for å ivareta fellesskapet.

Forslag til endring:

Gjennom deltakelse i barnehagens fellesskap skal barna gis mulighet til å utvikle forståelse for samfunnet og den verden de er en del av. Barnehagen skal fremme demokrati og være et inkluderende fellesskap der alle får anledning til å ytre seg, bli hørt og delta. Samtidig innebærer demokratiske verdier at barn må få anledning til å erfare at egne interesser av og til må settes til side for å ivareta fellesskapet. Barna skal få oppleve demokratisk deltakelse ved å bidra og medvirke til barnehagens innhold. Ulike meninger og perspektiver skal få komme til uttrykk og være utgangspunkt for utviklingen av barnehagen som demokratisk fellesskap. Barnehagen skal bidra til at barna får forståelse for og slutter opp om demokratiske verdier og normer som ligger til grunn for det samfunnet vi har i dag.

Mangfold og gjensidig respekt

Ingen forslag til endringer.

Likestilling og likeverd

Ingen forslag til endringer.

Bærekraftig utvikling

Avsnittet starter med et nytt eksempel på at lovteksten skrives inn i rammeplanteksten: «Barn skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen.» I stedet bør sitatet tydeliggjøres som sitat.

Slik dette sitatet er innført, fremstår den følgende setningen som et mål for hva barna skal lære: «Bærekraftig utvikling omfatter natur, økonomi og sosiale forhold og er en forutsetning for å ta vare på livet på jorden slik vi kjenner det.» Dette er både omfattende og svært generelt og krever en konkretisering og tilpasning til barns erfaringsverden. I gjeldende forskrift er formuleringen «begynnende forståelse for ...» brukt. Vi foreslår at denne formuleringen videreføres.

Formuleringen «bærekraftige samfunn» i siste setning i første avsnitt er upresis. Bærekraft handler om «å kunne opprettholde noe», men her er det uklart hva ved samfunnet som skal opprettholdes.

Vi foreslår følgende alternative tekst om bærekraftig utvikling, som tolkning og utdypning av lovteksten (uten tydeliggjøring av slettinger og omrokninger):

Personalet i barnehagen skal bidra til at barn får en begynnende forståelse for bærekraftig utvikling ved å gi dem erfaringer med å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Bærekraftig utvikling handler om å dekke behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge fremtidige generasjoners mulighet til å dekke sine. Bærekraftig utvikling omfatter natur, økonomi og sosiale forhold og er en forutsetning for å ta vare på livet på jorden slik vi kjenner det. Barnehagen har derfor en viktig oppgave i å fremme verdier, holdninger og praksis for en bærekraftig utvikling.

Begynnende forståelse for bærekraftig utvikling knyttet til natur handler om at barna skal få naturopplevelser og bli kjent med naturens mangfold, samspill og sammenhenger i naturen.

Begynnende forståelse for bærekraftig utvikling knyttet til økonomi handler om å utvikle barns solidaritetsfølelse og å gi dem muligheter til å se betydningen av en rettferdig fordeling av ressurser.

Begynnende forståelse for bærekraftig utvikling knyttet til sosiale forhold handler om å gi barna erfaringer med demokratisk deltakelse og forståelse for betydningen av menneskers mulighet til å påvirke sin egen livssituasjon.

For å fremme en slik begynnende forståelse skal barnehagen bidra til at barna opplever tilhørighet til naturen og erfarer betydningen av å medvirke samt legge grunnlag for barnas evne til å tenke kreativt og kritisk, handle etisk og vise solidaritet. Til dette hører også at barnehagen skal bidra til at barna kan utvikle seg til sosialt dannede og helsemessig sunne individer.

Livsmestring og helse

Forslag til endring i tredje avsnitt, siste setning:

«Måltider og matlaging i barnehagen skal gi barna *sanseopplevelser*, matglede, og sunne helsevaner.»

Kapittel 2: Barns medvirkning

Kapitlet bør innledes med å sitere barnehagelovens § 3, og der lovteksten er inkorporert i rammeplanteksten bør den tas ut. For øvrig er dette en meget god utdypning av lovparagrafen.

Kapittel 3. Samarbeid mellom hjem og barnehage

I nåværende rammeplan er det tydelig uttrykt at barn og foresatte kan reagere dersom for mye av det barn sier og gjør blir gjort til gjenstand for skriftlig observasjon og vurdering. Dette anliggendet bør videreføres. Det er viktig at barnehagen reflekterer over taushetsplikt, og hva

slags observasjoner og vurderinger foreldrene skal ha innsyn i. Det etiske perspektivet og personopplysningsloven må tydeliggjøres.

Videre har vi følgende konkrete forslag til endringer:

Barnehagen skal legge til rette for foreldresamarbeidet ~~samarbeidet mellom hjem og barnehage~~. Dette samarbeidet ~~Foreldresamarbeidet~~ skal både skje på individnivå, med foreldrene til hvert enkelt barn og på gruppenivå gjennom foreldrerådet og samarbeidsutvalget.

På individnivå skal barnehagen legge til rette for at foreldrene og barnehagen ~~jevnlign~~ ~~ved behov~~ kan utveksle observasjoner og vurderinger knyttet til enkeltbarnets helse, trivsel, erfaringer, utvikling og læring. Barnehagen skal begrunne sine vurderinger overfor foreldrene og ta hensyn til foreldrenes synspunkter. ~~Samarbeidet skal sikre at foreldrene får innflytelse på den individuelle tilretteleggingen av tilbudet.~~

Gjennom foreldrerådet og samarbeidsutvalget skal ~~barnehagen~~ ~~legge til rette for at foreldrene og barnehagen~~ ~~jevnlign~~ kan utveksle observasjoner og vurderinger om barnegruppens trivsel, utvikling og læring. ~~Barnehagen~~ skal begrunne sine vurderinger overfor foreldrene og ta hensyn til foreldrenes synspunkter. ~~samarbeidet~~ skal sikre at foreldrene får innflytelse på barnehagens arbeid med å skape et helhetlig omsorgs-, leke- og læringsmiljø for barnegruppen.

Kapittel 3b. Barnehagens formål og innhold

Her henviser vi til Del C, punkt 1 og 2. I tillegg har vi følgende kommentarer:

I det siste av de to innledende avsnittene kan følgende flyttes til avsnittet «Barnehagen skal ivareta barnas behov for lek»:

«Personalet skal utforme det fysiske miljøet slik at alle barn får muligheter til å delta aktivt i lek og andre aktiviteter, og slik at leker og materiell er tilgjengelig for barna.»

Barnehagen skal ivareta barnas behov for omsorg

Ingen forslag til endringer.

Barnehagen skal ivareta barnas behov for lek

Leken er selve fundamentet for barns væremåter. Barnekonvensjonen omtaler leken som en rett, ikke bare et behov barn har. Det er bra at utkastet fremhever at leken skal ha en sentral plass og at lekens egenverdi skal anerkjennes. Likevel bærer utkastet preg av et instrumentalistisk syn på lek som undergraver lekens egenverdi. Vi savner en formulering som kan si at lek ikke bare er en læringsform, men også en væremåte, en måte å uttrykke seg på og en grunnleggende livsform. Barnehagens personale må verdsette og legge til rette for barns spontane og egen-initierte lek. Fagområdene bør styrke denne leken. I avsnittet om lek bør nest siste kulepunkt endres fra «uheldige samspillsmønstre» til «støtte og veilede barna gjennom leken». Vi savner også en formulering om pedagogens rolle som *tilrettelegger* for lek, og at personalet skal gi rom for barns ideer og initiativ i lek.

I gjeldende rammeplan er barnekultur eksplisitt omtalt, mens høringsutkastet ikke benytter dette begrepet. Det er svært uheldig, fordi barnekulturfeltet er vel innarbeidet som forskningsfelt og en viktig leverandør av tenkning rundt barnehagens innhold og selvforståelse.

Barnekulturbegrepet favner om både voksnes pedagogiske kulturtilbud for barn, kulturaktiviteter som fellesarena og ikke minst barns egen spontankultur og tradisjonskultur. Når begrepet barnekultur utelates, forsvinner et svært viktig perspektiv som har direkte betydning for barnehagens arbeidsmåter: at barn skaper sin egen kultur, som er både lokal, sosial og

språklig. Vi mener det er viktig at dette begrepet benyttes i rammeplanen, og ønsker derfor at følgende formulering fra gjeldende rammeplan tas inn:

Leken er en del av barnekulturen og gjenspeiler forhold i barns oppvekstmiljø og i samfunnet generelt. I leken overføres også barnekulturelle tradisjoner fra eldre til yngre barn. Lek, estetiske aktiviteter, humor og kreativitet er fenomener som har tilknytning til hverandre. Små barns lek er tett forbundet med deres særegne humor. Hos de yngste barna har humor først og fremst en kroppslig basis og utvikles vesentlig gjennom samhandling barna imellom. Barn leker med utgangspunkt i sin nysgjerrighet, sine evner og forutsetninger.

Utelek og uteaktivitet er en viktig del av barnekulturen som må tas vare på, uavhengig av geografiske og klimatiske forhold. Barna bør få impulser og inspirasjon til leken gjennom opplevelser i nærmiljøet.

Barnehagen skal fremme danning

Det er positivt at danning er forsøkt konkretisert i forhold til gjeldende forskrift, der danning er beskrevet som «mer enn utvikling, mer enn læring, mer enn omsorg, mer enn oppdragelse og mer enn sosialisering» uten at dette «mer enn» er konkretisert.

Konkretiseringene i høringsutkastet er imidlertid gjort på en slik måte at begrepet ender opp med å «konkurrere» med andre begreper og områder. Utkastet overlapper og til dels gjentar innhold som finnes andre steder i teksten, bare med andre ord. Dette er spesielt tydelig dersom man sammenligner avsnittene «Barnehagen skal fremme danning» og «Barnehagen skal fremme læring». Noen eksempler:

Under «Barnehagen skal fremme danning» er blant annet følgende formulert:

- støtte barnas aktivitet, engasjement og deltakelse i fellesskapet
- legge merke til, anerkjenne og følge opp barnas perspektiver og handlinger
- utfordre barnas tenkning og invitere dem inn i utforskende samtaler

Under «Barnehagen skal fremme læring» er følgende formulert:

- sørge for et inkluderende fellesskap og legge til rette for helhetlige læringsprosesser som fremmer barnas trivsel og allsidige utvikling
- være oppmerksomme på barnas interesser og engasjement og legge til rette for læring i ulike situasjoner og aktiviteter
- støtte og berike barnas initiativ, undring, nysgjerrighet, kreativitet, læringslyst og tiltro til egne evne

Dette er sterkt overlappende punkter. Forslaget ender dermed opp med samme problem som i gjeldende forskrift; det blir ikke klart hvordan «danning» bringer inn noe nytt i barnehagens pedagogikk. Når formuleringen om danningens «mer enn» i gjeldende forskrift er fjernet, er også rollen som sammenbindende pedagogisk begrep fjernet. Når punktene, som er nevnt under danning, samtidig overlapper sterkt med formuleringer under læring, sosial kompetanse, og til dels også formuleringer i avsnittene om verdigrunnlag (demokrati, mangfold og gjensidig respekt), blir danning stående som et svært uklart begrep. Dermed er det også uklart hva slags rolle danning skal spille i barnehagen.

Forskriften bør verken «definere» danning eller forsøke å gi det et «eget» område. Forskriften bør derimot presentere en utdypende/forklarende tekst om dannelsbegrepet's plass i lovtekstens § 1, første ledd, første setning:

Danning har erstattet begrepet oppdragelse, og anses som noe "mer enn" oppdragelse i barnehagens pedagogikk. Bakgrunnen for dette skiftet henger sammen med endringer i syn på barn og endringer i samfunnet: 1) Barns rettigheter er styrket og barndommen er på mange måter omgitt med en større grad av verdighet. 2) Barns ses i større grad enn tidligere som aktive og selvstendige. 3) Barndommens og lekens egenverdi og egenart er sterkere vektlagt. 4) Danning er blitt aktualisert gjennom konkrete samfunnsendringer henimot større livssynsmessig, religiøst, sosialt og kulturelt mangfold. I et slikt samfunn er evnen til å se og å forstå andres perspektiv avgjørende.

Danning er et begrep som tar opp disse konkrete endringene, og kan slik fremstilles som et pedagogisk grunnbegrep, altså et begrep som begrunner og beskriver rammene for lek, læring, sosial kompetanse, mangfold og respekt. Danning kan gjennom denne fremstillingen også knyttes tydeligere til barnehagens verdigrunnlag: Personalet skal bidra til barnets danning ved å fremme lek, demokratisk deltakelse, evne til å forstå seg selv og andre, evne til å mestre eget liv.

I fjerde kulepunkt foreslår vi mer forpliktende formuleringer:

Personalet i barnehagen skal:

- ~~legge merke til, anerkjenne og følge opp~~ **aktivt støtte** barnas interesser, ideer, perspektiver og handlinger

Barnehagen skal fremme læring

Høringsutkastet bruker «skal» på en uheldig måte i sammenheng med læring. Vi kan ikke kreve at et barn «skal oppleve». Vi foreslår følgende endringer i dette avsnittet:

~~I barnehagen skal barna oppleve~~ *Barnehagen skal legge til rette for et stimulerende miljø som støtter opp om deres barnas lyst til å leke, utforske, lære og mestre. Barnehagen skal introdusere barna for nye situasjoner, temaer og fenomener og bidra til meningsfull samhandling. ~~meningsfulle situasjoner.~~ Barnas nysgjerrighet og vitebegjær skal anerkjennes og stimuleres og ligge til grunn for deres læringsprosesser. Barna skal få undersøke, oppdage og forstå sammenhenger, utvide perspektiver og få ny innsikt sammenhenger, og oppleve og erfare varierte fenomener. Barna skal få bruke hele kroppen og alle sanser i sine læringsprosesser. Barnehagens personale skal legge til rette for at barna bruker kroppen og sansene i læring. Barnehagen skal bidra til læringsfellesskap der barna skal få bidra i egen og andres læring.*

I avsnittet «Barnehagen skal fremme læring» (s. 8) bør barns kreativitet, humor og skaperglede også komme med:

Barnehagen skal introdusere nye situasjoner, temaer og fenomener og bidra til meningsfull samhandling. Barnas nysgjerrighet, *kreativitet, humor, skaperglede* og vitebegjær skal anerkjennes og stimuleres og ligge til grunn for deres læringsprosesser.

De følgende forslagene til endringer i og tillegg til kulepunktene konkretiserer det helhetlige læringssynet:

Personalet i barnehagen skal:

- støtte og berike barnas initiativ, *fantasi*, undring, nysgjerrighet, kreativitet, læringslyst og tiltro til egne evner

- støtte og være mottakelig for barnas refleksjoner rundt situasjoner, temaer og fenomener og sammen med dem skape forståelse og mening
- gi impulser som styrker barns muligheter til å ta imot inntrykk og uttrykke seg
- anerkjenne og stimulere barnas vitebegjær og nysgjerrighet
- legge til rette for at barna bruker kroppen og sansene i læring

Barnehagen skal fremme sosial kompetanse

Personalets ansvar for ikke bare å støtte, men også imøtekomme og lytte til barns initiativ bør presiseres tydeligere.

Personalet skal:

- støtte og være i stand til å møte barnas initiativ til samspill og bidra til at alle kan få leke med andre, oppleve vennskap og lære å beholde venner

Det må tydelig fremgå at det er personalets ansvar dersom mobbing forekommer.

Personalet i barnehagen skal:

- forebygge og stoppe diskriminering, mobbing og krenkelser og hindre uheldige samspillsmønstre
- reflektere over sitt eget syn på barn, egne holdninger til barn og egne væremåter overfor barn

Barnehagen skal fremme kommunikasjon og språklig kompetanse

Høringsutkastet til ny rammeplan presiserer kommunikasjonens betydning og knytter denne svært tett til barns verbalspråklige uttrykk. Det ligger også i barns væremåte å uttrykke sine tanker, følelser og opplevelser gjennom estetisk form, og vi kan ikke se at kommunikasjon, slik den er omtalt her, rommer dette perspektivet.

Høringsutkastet skisserer at barnehagens personale skal «støtte flerspråklige barn i å bruke sitt morsmål og samtidig aktivt fremme barnas norskspråklige kompetanse» (s. 10). Det er stor kvalitativ forskjell på å «støtte» og å «aktivt fremme». Formuleringen tar ikke tilstrekkelig hensyn til en åpenbar utfordring som barnehagens personale møter daglig. Forskning (Collier & Thomas, 2002; Cummins, 2007) tilsier at veien til andrespråket (norsk) går gjennom å utvikle morsmålet, samtidig som samfunnets (og eiers) krav i mange tilfeller er at barna primært skal lære seg norsk og heller begrense bruken av morsmål. Vi frykter at formuleringen kan tolkes dithen at barnehagen har et opplæringsansvar, noe som ville være i strid med barnehagens innhold og oppgaver. Det bør fremgå mye tydeligere i rammeplanen at flerspråklighet er en ressurs som skal etterstrebes i barnehagen. Vi foreslår derfor følgende formulering: «*Personalet skal aktivt fremme alle barnets språk*».

Vi foreslår en skjerping av følgende formulering om samisk språk og samiske barn utenfor samiske distrikt i delkapittelet «Samisk barnehagetilbud» (s. 10):

~~Så langt som praktisk mulig, skal det legges~~ *Barnehagen skal legge til rette for at barna i egnet form får også kan få møte samisk språk.*

Denne skjerpingen svarer til Nordisk samekonvensjon (2017) som slår fast følgende: «Staterna ska särskilt främja samiska barns rätt att vart för sig och tillsammans med andra samer bevara, utöva och utveckla sin kultur, sina språk och sitt samhällsliv.»

Kapittel 4. Barnehagens arbeidsmåter

I avsnittet om barnehagens arbeidsmåter er det en sammenblanding av hva barnehagen skal og hva personalet skal. Vi foreslår at «barnehagen» erstattes med «personalet» i setningen «Barnehagen skal ta i bruk varierte arbeidsmåter, og de skal tilpasses til enkeltbarn, barnegruppen og lokalmiljøet.»

Innføring av kravet til progresjon assosieres med skoleopplæring og fører til spørsmål om hvordan man kan fastsette at progresjon er til stede. Det er ikke ønskelig med dokumentasjon av barnas prestasjoner (kartlegginger). Vi foreslår å stryke første setning: ~~Progresjon i barnehagen innebærer at alle barna skal utvikle seg, lære nye ting og oppleve fremgang.~~

Alternativt (dersom denne setningen ikke strykes) må «fremgang» erstattes med «mestring».

Vi foreslår videre at følgende legges til/endres i strekpunktene for hva personalet skal:

- stimulere barnas undring, *sanseerfaring, fantasi, ideskaping* og evne til å stille spørsmål, søke opplevelser, ta initiativ og mestre nye ting
- gi barna varierte *impulser*, inntrykk og mulighet til å uttrykke seg på forskjellige måter

Kapittel 5: Barnehagens fagområder

Innledningen til påpeker at «Fagområdene er i stor grad de samme som barn senere møter som fag i skolen». Isolert sett er dette korrekt, men her introduseres en tenkemåte som kolliderer med det som bør være grunnleggende for tenkningen om fagområdene i barnehagen: Barna skal ikke møte fagområdene som skolefag, og personalet skal arbeide tverrfaglig.

Vi foreslår følgelig at nevnte setning strykes. I innledningen til fagområdene bør det presiseres at fagområdene først og fremst skal bidra til å styrke barnehagens arbeid med å realisere barnehagens formål og verdigrunnlag. Fagområdene skal danne grunnlag for omsorg, lek, læring og danning, ikke bare læring.

Sammenhengene mellom lek, lærings- og omsorgsaspektene kommer ikke godt nok frem i kulepunktene under fagområdene. Det står lite om hva barna skal erfare, hva de skal oppleve, og hva de skal bidra med. Barns måte å lære på er gjennom sansemessige erfaringer, og dette aspektet er lite tilstede i mange fagområder. Kunnskapsorienteringen i fagområdene er svært sterk, og vi frykter for at dette kan åpne for å måle barns kunnskaper. Dette strider mot prinsippene om barns allsidige utvikling, et helhetlig læringssyn og formuleringen «Lek, omsorg, læring og danning skal ses i sammenheng».

Forskning (Østrem m.fl. 2009) viser at det er en skjevfordeling mellom fagområder, både når det gjelder tilgjengelig materiell og hvordan fagområder vektlegges i barnehagene. Høringsutkastet kan sies å sementere denne skjevfordelingen ved gjennomgående å bruke mer forpliktende og detaljerte formuleringer f.eks. i fagområdet Kommunikasjon, språk og tekst («utforsker og gjør seg erfaringer», «videreutvikler») enn i fagområdet Kunst, kultur og kreativitet («har tilgang til», «møter»).

Det er ellers interessant at departementet har valgt å beholde de samme fagområdene som tidligere, mens den nye barnehagelærerutdanningen er organisert i kunnskapsområder som i begrenset grad tilsvarer barnehagens fagområder. Dette er et spennende utgangspunkt for å diskutere tverrfagligheten i utdanningen, samt et insentiv for å se på sammensetningen av fag i kunnskapsområdene.

Under følger konkrete forslag til endringer/tillegg (uthevet) i de ulike fagområdene.

Kommunikasjon, språk og tekst

Lek er blant begrepene vi mener bør konkretiseres i hvert fagområde. I presentasjonen av fagområdet Kommunikasjon, språk og tekst nevnes leken som en del av et kulepunkt («delta i lek»). Vi foreslår at følgende legges til i innledningen til fagområdet:

Barn tilegner seg språket i meningsfulle sammenhenger, hvor de er motiverte til å delta og hvor de opplever mestring, slik som i lek. I tillegg er språk viktig for å berike leken. Barn leker fordi de vil, ikke fordi de skal lære noe. Leken byr likevel på viktige språklige erfaringer som gjør den til den viktigste arenaen for språktilegnelse. Barnehagens personale skal derfor sørge for at alle barn får delta i lek.

Gjeldende rammeplan løfter frem barnehagens personale som språklige forbilder for barna, og dette er et perspektiv som er sterkt vektlagt i barnehagelærerutdanningen. At barnehagens personale er bevisste på egen språkbruk i møte med barn, særlig i uformelle situasjoner, er avgjørende. Vi foreslår derfor å legge til følgende formulering:

Personalet skal:

- *være språklige forbilder for barna gjennom å vise stolthet over egne språkferdigheter, nysgjerrighet på språk og ved å lytte, gi konstruktiv respons og vise glede over barnets ytringer gjennom kroppsspråk, talespråk og tekst*

Gjeldende rammeplan har formuleringer som pålegger barnehagens personale å reflektere over hva de formidler til barn og med barn, og dette åpner for viktige diskusjoner om kvalitet. Vi foreslår følgende:

Personalet skal:

- *reflektere over hvilke etiske, estetiske og kulturelle verdier som formidles gjennom ulike kulturelle uttrykk*

I følgende kulepunkt bør presiseringen «daglig» videreføres fra gjeldende rammeplan, slik at forpliktelsen ikke svekkes:

- *daglig opplever spenning og glede ved høytlesning, fortelling, sang og samtale*

Barn tar i bruk skrift i lek lenge før de behersker skriftspråket, og lenge før de knekker lesekode. Når barn skriver, er det imidlertid viktig å anerkjenne dette som nettopp skriving, og ikke omtale det som lekeskriving (Lorentzen, 2008). Vi foreslår dermed å bruke «skrift» i stedet for «lekeskrift» i følgende kulepunkt:

- *utforsker og gjør seg erfaringer med ulike skriftspråsuttrykk, som lekeskriftskrift, tegning og bokstaver, gjennom lese- og skriveaktiviteter*

Kropp, bevegelse, mat og helse

Egenverdien ved bevegelseslek og barnas grunnleggende kroppslighet er totalt fraværende i innledningen og innrammingen av fagområdet i den nye rammeplanen. Vi foreslår følgende setning i innledningen for å tydeliggjøre det filosofiske grunnlaget/verdigrunnlaget for faget:

Barn har en iboende motivasjon for bevegelseslek, og gjennom kroppslig aktivitet lærer barn verden, seg selv og andre å kjenne.

Kulepunktet «får gode opplevelser med friluftsliv året rundt» er i høringsutkastet plassert under Natur, miljø, teknologi. Tidligere har dette stått under Kropp, bevegelse og helse. Vi foreslår at det flyttes tilbake.

Historisk sett er *aktivitet/bevegelse* det sentrale i friluftsliv. Dette korresponderer med to kulepunkt i fagområdet Kropp, bevegelse, mat og helse:

- opplever trivsel, glede og mestring ved allsidige bevegelseserfaringer, inne og ute, året rundt
- gi barna tilgang til varierte og utfordrende bevegelsesmiljøer, sanseopplevelser og kroppslig lek ute og inne, i og utenfor barnehageområdet

Friluftsliv handler blant annet om matlaging ute på tur, og friluftsliv er knyttet til folkehelse. En tilbakeføring av det nevnte kulepunktet korresponderer med det nye navnet på fagområdet: Kropp, bevegelse, mat og helse.

Kroppslighet er ikke tatt med i dannelsesbegrepet. Physical literacy (eller på norsk: kroppslig danning/litterasitet) er et begrep som får stor oppmerksomhet internasjonalt (Whitehead, 2010). I dag er begrepet på vei inn i norske skoler og vil etter hvert også komme til barnehagefeltet. Vi foreslår å legge til et nytt kulepunkt:

Personalet skal:

- *bidra til barns danning ved å verdsette og gi rom for barns kroppslighet og selv være bevisst egen væremåte i samspill med barn og voksne.*

Det er positivt at mat er viet større oppmerksomhet i utkastet. Vi foreslår at matglede, som er omtalt under Livsmestring og helse, også synliggjøres under fagområdet Kropp, bevegelse, mat og helse:

- *får innsikt i matens opprinnelse, produksjon av matvarer og veien fra mat til måltid og opplever matglede*

Sunnhet er et ladet ord og dessuten kulturelt betinget. Barnehagen bør etter vår mening heller legge vekt på variert mat. Vi foreslår å endre «sunn» til «variert» i følgende formulering:

Gjennom medvirkning i mat- og måltidsaktiviteter skal barna motiveres til å spise *variert* mat og få grunnleggende forståelse for hvordan *variert* mat kan bidra til god helse.

Kunst, kultur og kreativitet

Vi mener fagområdet Kunst, kultur og kreativitet er noe mangelfullt beskrevet og velger derfor å komme med innspill til hele teksten.

Fagområdet omfatter billedkunst og kunsthåndverk, musikk, dans, drama og teater, språk, litteratur, film, arkitektur og design. Barns varierte dramatiske, musikalske, håndverksmessige, formgivende, bildeskapende og visuelle uttrykksformer er sentralt i fagområdet. Opplevelser med kunst, design, arkitektur og kultur, kan legge grunnlag for tilhørighet, identitet, deltagelse i fellesskapet og inspirere til eget skapende arbeid. I barnehagen skal barna få estetiske erfaringer med kunst og kultur i ulike former og organisert på måter som gir barna anledning til utforskning, fordypning og progresjon. Barna skal støttes i å være aktive og skape egne kunstneriske og kulturelle uttrykk. Barnehagen skal legge til rette for samhörighet og kreativitet ved å bidra til at barna får være sammen om å oppleve, og å skape kunstneriske og kulturelle uttrykk.

Barnehagen skal la barna møte ulike kunstneriske og kulturelle uttrykk som gjenspeiler et mangfoldig samfunn og ulike tidsepoker. I arbeid med fagområdet skal personalet stimulere barnas nysgjerrighet, utvide deres forståelse og bidra til undring, undersøkelser, utprøvinger og eksperimentering. Barnehagen må legge til rette for og videreutvikle barnas kreative prosesser og *kunstneriske uttrykksformer*.

Gjennom arbeid med kunst, kultur og kreativitet skal barnehagen bidra til at barna:

- har tilgang til ting, rom og materiell som understøtter deres lekende og estetiske uttrykksformer
- tar i bruk fantasi, kreativ tenkning og skaperglede
- bearbeider inntrykk og følelser i møte med kunst, kultur og estetikk gjennom skapende virksomhet ute og inne
- møter et mangfold av kunstneriske og kulturelle uttrykksformer, og utforsker og deltar i kunst- og kulturopplevelser sammen med andre
- *lager konstruksjoner av ulike materialer og utforsker muligheter i ulike håndverkstradisjoner, verktøy og redskaper*
- *møter fysiske stimulerende miljøer som styrker estetiske læringsprosesser*
- bruker ulike teknikker, materialer, verktøy og teknologi til å uttrykke seg estetisk
- *stimuleres til å engasjere seg i musikk gjennom sang, dans, lytting og bruk av instrumenter*
- opplever glede og stolthet over egen kulturell tilhørighet

Personalet skal:

- *sikre barns rett til å få uttrykke seg i ulike kunstneriske former, jf. FNs barnekonv.art.13.*
- *stimulere til estetisk virksomhet gjennom å delta aktivt i barns skapende prosesser*
- *medvirke og samtale med barna om deres og andres kunst- og kulturelle uttrykksformer*
- *delta, samhandle, støtte og berike barnas bearbeiding av inntrykk fra kunst og kultur*
- *være lyttende og oppmerksomme på barnas ulike kulturelle uttrykk, vise respekt for deres yringsformer og fremme lyst til å gå videre i utforsking av de estetiske områdene*
- *motivere barna til å uttrykke seg gjennom skapende virksomhet og gi dem mulighet til å utvikle varierte uttrykksformer*
- *synliggjøre og skape estetiske dimensjoner i barnehagens fysiske inne- og uterom*
- *gi barna muligheter til å bli kjent med et mangfold av tradisjoner og kunst- og kulturuttrykk fra fortid og samtid*
- *bidra til at kulturelt mangfold blir en berikelse for hele barnegruppen*
- *sørge for at barnehagen utvikler et variert og mangfoldig sangrepertoar og stimulere barns egne musikalske uttrykk*
- *engasjere seg aktivt i musikalsk samhandling med barn gjennom sang, dans, spilling og lytting, både i strukturerte og ustrukturerte situasjoner*

Natur, miljø og teknologi

Det er positivt at bærekraftig utvikling har fått større plass, og at dette er utdypet i et eget delkapittel innledningsvis.

Her er forslag til justert innledningsavsnitt:

Opplevelser og erfaringer i naturen kan fremme forståelse for naturens egenart og vilje til å verne om naturressursene, bevare biologisk mangfold og bidra til bærekraftig utvikling. Barnehagen skal bidra til at barna blir glade i naturen, får erfaringer med naturen som fremmer evne til å orientere seg og oppholde seg i naturen til ulike årstider og i allslags vær.

~~Barnehagen skal legge til rette for at barna får et mangfold av naturopplevelser og får oppleve naturen som arena for lek og læring. Naturen skal brukes som arena for lek og læring, og barnehagen skal legge til rette for at barna får et mangfold av naturopplevelser i variert natur.~~ Barnehagen skal legge til rette for at barna forblir nysgjerrige på naturvitenskapelige fenomener, kan oppleve tilhørighet til naturen og gjøre erfaringer med bruk av teknologi og redskaper.

Gjennom arbeid med natur, miljø og teknologi skal barnehagen bidra til at barna:

- ~~får kjennskap til naturen og bærekraftig utvikling, lærer av naturen og blir kjent med og får en begynnende forståelse for~~ hvordan de kan ta vare på naturen

Personalet skal:

- ~~synliggjøre naturfenomener og reflektere sammen med barna om hvordan livet i naturen henger sammen sammenhenger i naturen.~~
- ~~få erfaring med å bruke naturen som spiskammers~~

Endringene gis følgende begrunnelser:

- 1. endring: Der er ikke ønskelig at vær skal begrense uteaktiviteter.
- 2. endring: Vi mener dette er en mer faglig presis formulering.
- 3. endring: Opprinnelig setning er tung. Vi mener vårt forslag er mer presist.
- 4. endring: Vi foreslår en mer presis formulering.
- 5. endring: Dette kulepunktet bør fjernes, fordi det forutsetter en kjennskap til sopp og bær som det ikke er rimelig å forvente at barnehagepersonalet har.

Antall, rom og form

Høringsutkastet innleder med at «Fagområdet handler om å utforske, oppdage og skape strukturer og sammenhenger i naturen, samfunnet og universet». Det er ikke gitt at alle forstår hvordan utforskning av strukturer henger sammen med matematikk. Innledningen i forrige rammeplan fanger bedre opp hva matematikk i barnehagen er: «Barn er tidlig opptatt av tall og telling, de utforsker rom og form, de argumenterer og er på jakt etter sammenhenger». Vi ønsker å beholde formuleringen fra nåværende rammeplan.

Høringsutkastet skisserer at «Fagområdet omfatter lekende og undersøkende arbeid med antall og telling, plassering, orientering, visualisering, sortering, sammenligning, måling og mønster». Vi foreslår å ta ut «visualisering». Dette ordet er verken nødvendig eller klargjørende i denne sammenhengen.

Vi foreslår følgende endringer og tillegg i noen av kulepunktene (markert med kursiv):

Gjennom arbeid med antall, rom og form skal barnehagen bidra til at barna:

- oppdager *mønstre* og undrer seg over matematiske sammenhenger
- *resonnerer og uttrykker seg om matematiske sammenhenger*
- ~~danner seg matematiske begreper og videreutvikler måter å uttrykke innholdet i og omfanget av disse~~

Personalet skal:

- *oppdage, undersøke og resonnerer sammen med barna om matematiske sammenhenger.*

Etikk, religion og filosofi

Høringsnotatet inneholder flere nye kulepunkter som er svært gode, og flere vage og u håndterlige kulepunkter i gjeldende rammeplan er fjernet.

Den innledende teksten har mange «skal»-setninger som i stor grad overlapper med kulepunktene. I gjeldende rammeplan fungerer dette avsnittet mer som en prinsipiell innramming av fagområdet. Det ville styrke den nye rammeplanen dersom den innledende teksten beholder et slikt preg.

Det mest problematiske i utkastet handler om etikken. Barnas møte med etikk blir redusert til noe kognitivt («får kjennskap til, forstår og reflekterer over») i stedet for et bredere dannelsesperspektiv som inkluderer verdiformidling og -tilegnelse.

Det er naturlig å bruke betegnelsen «kristendommen» sammen med «andre religioner og livssyn»; kristendommen bør ikke reduseres til bare «kulturarv». Uttrykket «kristen tro og kulturarv» er bedre, men innebærer likevel en innsnevring.

Barnehagens arbeid med høytider og merkedager er i gjeldende rammeplan kalt «markering». Dette begrepet er sentralt i den faglige diskusjonen om feltet religion i barnehagen, men er ikke brukt i høringsutkastet.

Ut fra disse betraktningene samt hensyn til etablert fagterminologi, klarhet (unngå utydelige formuleringer) osv. har vi følgende forslag til endringer.

Etikk, religion og filosofi er med på å forme måter å oppfatte verden og mennesker på og preger verdier, normer og holdninger. Fagområdet retter særlig oppmerksomhet mot barnehagens samfunnsmandat og verdigrunnlag i et samfunn preget av *kristen kulturarv og økende livssynsmangfold*. Barnehagen skal la barna få kjennskap til fortellinger, tradisjoner, verdier og høytider i ulike religioner og livssyn og erfaringer med at kulturelle uttrykk har egenverdi. Barnehagen skal skape interesse for samfunnets mangfoldig og forståelse for andre menneskers livsverden og levesett. *Barnehagen skal markere høytider og merkedager knyttet til religioner og tradisjoner som er representert i barnehagen og i lokalmiljøet.* Gjennom å samtale om og undre seg over eksistensielle, etiske og filosofiske spørsmål skal barn få anledning til selv å formulere spørsmål, lytte til andre, reflektere og finne svar. Slik skal barnehagen bidra til å legge grunnlag for *fremme moralsk danning, toleranse, kritisk tenkning og dømmekraft.*

Gjennom arbeid med etikk, religion og filosofi skal barnehagen bidra til at barna:

- blir kjent med kristen tro, *praksis* og kulturarv og *med* andre religioner og livssyn som er representert i barnehagen og i lokalsamfunnet

- *tilegner seg får kjennskap til, forstår og reflekterer over grunnleggende normer og verdier*
- *får forståelse for kjennskap til og reflekterer over at det finnes mange ulike måter å forstå ting på og å leve sammen på*
- *utvikler interesse og respekt for hverandre og forstår verdien av likheter og ulikheter i et fellesskap*

Personalet skal:

- *formidle fortellinger historier og skape rom for barnas opplevelser, samtaler, erfaringer og tanker om religion, livssyn, etikk og eksistensielle temaer*
- *gi barna opplevelser og kjennskap til merkedager, høytider og tradisjoner i kristendommen den kristne kulturarven og religioner og livssyn som er representert i lokalsamfunnet*

Nærmiljø og samfunn

Vi foreslår at første avsnitt i innledningen suppleres med følgende setning fra gjeldende rammeplan:

Barnehagen skal bidra til at barn møter verden utenfor familien med tillit og nysgjerrighet.

Videre foreslår vi følgende stryking:

Fagområdet skal omfatte kjennskap til samisk språk, kultur og tradisjon og kjennskap til nasjonale minoriteter og andre minoriteter.

Begrunnelsen er at fagområdet ikke kan ta opp samisk språk som selvstendig innhold. Vendingen «kjennskap til [...] samisk kultur» vil kunne inkludere samisk språk.

Menneskerettigheter og barnekonvensjon bør understrekes ved å dele opp siste setning:

Gjennom lek og varierte aktiviteter skal barna få erfaring med å lytte, forhandle og diskutere forhold i samfunnet omkring dem. Barna skal få begynnende kjennskap til menneskerettighetene, spesielt barns rettigheter, slik de kommer til uttrykk i barnekonvensjonen.

I verdigrunnlaget er det presisert at bærekraftig utvikling har en sosial og en økonomisk dimensjon. Det bør følges opp i dette fagområdet med følgende kulepunkt:

Gjennom arbeid med nærmiljø og samfunn skal barnehagen bidra til at barna:

- *får en begynnende forståelse for bærekraftig utvikling*

Dette må følges opp med følgende:

Personalet skal:

- *gi barna begynnende forståelse for at solidaritet, rettferdig fordeling av ressurser og menneskers mulighet til å påvirke sin egen livssituasjon er del av en bærekraftig utvikling.*

I følgende kulepunkt er det uklart hva ulike landskap» betyr. Er det «geografiske landskap» eller «sosiale landskap»? Begge deler dekkes i tilfelle av «steder».

Gjennom arbeid med nærmiljø og samfunn skal barnehagen bidra til at barna:

- *Utforsker ulike landskap og blir kjent med institusjoner og steder i nærmiljøet og lærer å orientere seg og ferdes trygt*

Kapittel 6: Ansvar og roller

Høringsutkastet bruker gjennomgående «barnehagen» («barnehagen skal...»). Det bør gjennomgående presiseres hvem eller hva som menes med «barnehagen», f.eks. eier eller styrer/personale? Det bør tydeliggjøres at det pedagogiske ansvaret ligger hos barnehagens pedagogiske ledelse (styrer og pedagogisk leder). Jf. del C, pkt. 4.

Videre brukes ofte betegnelsen «personalet», som inkluderer alle som jobber i barnehagen. Det tas dermed ikke høyde for at kun omkring en tredel av personalet har barnehagelærerutdanning. Høringsutkastet har et ambisjonsnivå for «personalet» som ikke speiler kompetansenivået i dagens norske barnehager. Barnehagelærernes faglige kompetanse er av stor betydning for barnehagens faglige innhold. Det bør derfor presiseres i forskriften hvilket ansvar som ligger til barnehagelæreren spesielt.

Barnehageeier

Ingen merknader.

Styrer

Forslag til endring i første setning:

Styreren har ansvar for og leder det daglige arbeidet i barnehagen, både pedagogisk, personalmessig og administrativt.

Vi foreslår videre følgende tillegg:

Styrer har ansvar for at intensjonen i lov og rammeplan nedfelles i barnehagens årsplan og i det daglige arbeidet i barnehagen, og at faglige og etiske refleksjoner blir en del av i personalets praksis.

I kulepunktet under foreslår vi å stryke «barna»:

- gjør barnehagens innhold og arbeidsmåter synlig for ~~barna~~, foreldrene, barnehageeieren og myndigheter

Pedagogisk leder

Vi foreslår å stryke formuleringen ... «eller innenfor de områdene han/hun er satt til å lede».

Vi mener pedagogisk leder i størst mulig utstrekning skal være i direkte arbeid med barna, og formuleringen kan åpne for at pedagogisk leder blir satt til arbeidsoppgaver, som trekker en bort fra barna. Isteden foreslår vi:

«Den pedagogiske lederen skal iverksette og lede det pedagogiske arbeidet i barnegruppen han eller hun leder eller innenfor utvalgte områder.

- leder arbeidet med planlegging, gjennomføring, dokumentasjon, vurdering og utvikling av arbeidet i barnegruppen ~~eller innenfor de områdene han/hun er satt til å lede.~~

Kapittel 7: Barnehagen som pedagogisk virksomhet

Dette kapitlet omtaler barnehagen som en lærende organisasjon hvor «det pedagogiske arbeidet skal være begrunnet i barnehageloven og rammeplanen» (s. 18). Vi foreslår at «forskning» og «aktuelle debatter» legges til som grunnlag for begrunnelsene.

Personalets metodeansvar må sikres, også i ny rammeplan (jf. kommentarer nedenfor til «Kapittel 7. Ansvar og roller»). Vi foreslår derfor:

Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet som skal planlegges og vurderes. *Barnehagens personale velger metoder og omfang ut fra barnegruppa og enkeltbarns behov.*

I avsnittet «Dokumentasjon» foreslår vi å endre første setning:

Dokumentasjon av personalets arbeid synliggjør hvordan personalet arbeider for å oppfylle kravene i barnehageloven og rammeplanen, *og er et verktøy for å få fram ulike oppfatninger og åpne for en kritisk og reflekterende praksis.*

I høringsutkastet står det senere i samme avsnitt:

Vurderinger om barnegruppens og enkeltbarns trivsel og allsidige utvikling skal dokumenteres når det er nødvendig for å gi barnegruppen og enkeltbarn et tilrettelagt tilbud. Det kan gi grunnlag for å tilpasse og videreutvikle det pedagogiske arbeidet.

Gjeldende rammeplan setter rammer for dokumentasjon av enkeltbarn og vurdering av måloppnåelse hos enkeltbarn. Vi mener formuleringen fra gjeldende rammeplan om at barnehagen normalt ikke skal vurdere måloppnåelse hos enkeltbarn etter gitte kriterier, må videreføres i ny rammeplan.

Kapittel 8: Overganger

Det er positivt at dette delkapittelet vektlegger at barna skal få glede seg og oppleve trygghet i overgangen fra barnehage til skole. Nettopp derfor bør det presiseres at de «erfaringer, kunnskaper og ferdigheter» som skolestarterne skal ha med seg fra barnehagen, ikke handler om spesifikke kunnskaper knyttet til fagområdene. Dette må derimot knyttes til dannelsprosesser, slik vi foreslår å omtale danning tidligere i høringssvaret, altså som erfaringer og opplevelser med lek, demokratisk deltakelse, evne til å forstå seg selv og andre og evne til å mestre eget liv.

Med hilsen

Cecilie Wilberg

fakultetsdirektør

for

Knut Patrick Hanevik

dekan

Mette Tollefsrud

instituttleder

Institutt for barnehagelærerutdanning

(sign.)